

ఆణిముత్యాల తెలుగు పద్యాల సంకలనం

వర్ణన రత్నాకరము

పాఠకమిత్ర వ్యాఖ్య - పంథామ్మిదవ సంపుటం

సంకలనకర్త

దాసరి లక్ష్మణస్వామి

వ్యాఖ్యాతలు

బేతవోలు రామబ్రహ్మం అద్దంకి శ్రీనివాస్

ప్రచురణ

ప్రాచీన తెలుగు - అధ్యయనకేంద్రం

యూనివర్సిటీ ఆఫ్ హైదరాబాద్

&

ఎమెస్కో హైదరాబాద్

వర్ణన రత్నాకరము

పాఠకమిత్ర వ్యాఖ్య - పంథొమ్మిదవ సంపుటం

విషయసూచిక

అంశం	పద్యసంఖ్య	పుట	వ్యాఖ్యాత
ముందుమాట		7-8	
1. యజ్ఞాదికము	01-36	9-43	బేతవోలు రామబ్రహ్మం
2. మాతాపితృభక్తి	37-42	44-50	
3. పితృకర్మ	43-92	51-83	
4. జాతకర్మాదులు	93-101	84-91	
5. ఆశ్రమ ధర్మములు	102-118	92-106	
6. యతి - యోగి - ధర్మములు	119-124	107-111	
7. యోగి ధర్మములు	125-132	112-117	
8. చాతుర్వర్ణ్య ధర్మములు	133-153	118-133	
9. స్రుతాప రౌద్రవాక్యములు	154-160	134-140	
10. రోదనము	161-170	141-150	
11. స్రుజ్ఞాక్షమాదికములు	171-183	151-160	
12. దైర్ఘ్యాదులు	184-190	161-165	
13. అపేయంబులు - అభోజ్యంబులు	191-198	166-170	
14. పాత్రాది శుద్ధి	199-205	171-177	
15. ఆచార పద్ధతి	206-230	178-193	
16. ఆశౌచము, తచ్చుద్ధి	231-232	194-195	
17. ప్రాయశ్చిత్త పద్ధతి	233-279	196-226	
18. మంత్రములు	280-292	227-238	
19. శంఖ చక్రాంకితములు	293-299	239-242	
20. బ్రాహ్మణ ప్రభావము	300-311	243-256	
21. గోప్రభావాదికము	312-324	257-266	
22. విష్ణుశ్వరపూజ - వ్రతములు	325-399	267-313	

అంశం	పద్యసంఖ్య	పుట	వ్యాఖ్యాత
23. జయంతీవ్రతము	400-402	314-316	అద్దంకి శ్రీనివాస్
24. శాంతివ్రతము	403-404	317-318	॥
25. బిల్వపంచమీ వ్రతము	405-408	319-322	॥
26. ఇంద్రోత్సవఫలము	409-409	323-324	॥
27. సంతానవ్రతములు	410-412	325-330	॥
28. మాఘస్నానము	413-419	331-335	॥
29. గురువారము	420-420	336-337	॥
30. అతిథిసత్కారము	421-427	338-342	॥
31. ఉపవాసములు	428-443	343-351	॥
32. వివిధవ్రతములు	444-445	352-354	॥
33. ఆచార్యసేవ	446-449	355-358	॥
34. ధూపదీపనైవేద్యాదులు	450-456	359-362	॥
35. ఉపహారాదులు	457-459	363-364	॥
కావ్యసూచిక		365-375	
పద్య సంఖ్యానుక్రమణిక		376-383	
దాసరి లక్ష్మణస్వామి పరిచయం		384-391	

యజ్ఞాదికము

1. ఆ.వె. శ్రద్ధ వలయు మిథ్య చనదు వేదంబులఁ
బరిభవింపఁ దగదు భవ్యయజ్ఞ
కర్త కెప్పుడు నదియుఁ గాక దక్షిణలు మం
త్రార్థ పోషకంబులందు రథిప!

భారతము, శాంతి., 2 - 345

అన్వయం, వ్యాఖ్య : మహారాజా (అధిప)! అని సంబోధించి భీష్ముడు ధర్మరాజుకు చెబుతున్నాడు. పవిత్రమైన ఏ యజ్ఞాన్ని చేసేవాడికైనా (యజ్ఞకర్తకున్) యజ్ఞదీక్ష ముగిసేవరకూ యజ్ఞ క్రియలపట్ల అత్యంతమూ శ్రద్ధ ఉండాలి. ఇది చాలా అవసరం (వలయున్). అశ్రద్ధ - బూటకం (మిథ్య) అస్సలు పనికి రాదు. శ్రద్ధయా దేయమ్, నాశ్రద్ధయా దేయమ్ - అంటూ అన్వయవ్యతిరేకముఖాలు రెండింటా చెప్పడం స్మృతుల పద్ధతి. ఏనాడు గానీ వేదాలను కించపరచడం అవమానించడం (పరిభవింపన్) తగదు గాక తగదు. అంతేకాదు నాయనా! యాజ్ఞకులందరికీ భూరి దక్షిణలు అందించాలి. ఇది లేని యాగమూ త్యాగమూ నిష్ఫలాలి. యజ్ఞంలో ప్రసక్తాలయ్యే ఆయా మంత్రాల అర్థాలనూ అవి అందించే ఫలాలనూ ఇబ్బడిముబ్బడిగా వృద్ధిపొందించే దినుసులు (పోషకంబులు) ఈ దక్షిణలే సుమా! ఇది పెద్దల మాట.

2. కం. ఈ గతి యెఱింగి చేసిన
యాగము సోమాప్తుఁ జేయు నపురుషునిఁ ద
ద్యోగ మొనర్చు మహోసుఖ
యోగము సోమాధిరాజ్యయుక్తము శ్రుతులన్

భారతము, శాంతి., 2 - 346

అన్వయం : ఈ - గతి - ఎఱింగి - చేసిన - యాగము - ఆ + పురుషునిన్ - సోమ + ఆప్తున్ - చేయున్; తత్ + యోగము - మహోసుఖ - యోగము - ఒనర్చున్; శ్రుతులన్ (తద్యోగము) - సోమ + అధిరాజ్య - యుక్తము?

వ్యాఖ్య : ధర్మరాజా! ఈ విధానం బాగా ఆకళింపుకొని చేసిన యాగం ఆ యజమానుణ్ణి (అప్పురుషునిన్) సోమరస సిద్ధి పొందినవాణ్ణిగా (సోమాప్తున్) చేస్తుంది. ఆ సోమయోగమనేది ఒకానొక మహాసుఖ యోగం. మహాసుఖ లభి. వేదాల ప్రకారం (శ్రుతులన్) ఆ యోగమే సోమరసం - లేదా చంద్రుడి తాలూకు అధిరాజ్యంతో సంయుక్తమని (ఆధిపత్య సంయుక్తమని) తెలుసుకో!

3. చం. పగలును రేయుఁ గుడ్డి జలపానము లోనుగఁ గుడ్చునప్ప తు
ష్టిగ నొనరించి మర్త్యుఁ డొకటిన్ నడుమన్ మఱి యెప్పు నంట కే
మి గతినిఁ బాపముం బొరయమిం దలకొల్పుచు హోమకార్యముం
దగుమెయిఁ జేయుచున్న విను తంగెటి జున్నగు నూర్వలోకముల్

భారతము, ఆను., 4 - 164

అన్వయం : విను(ము) - పగలునున్ - రేయున్ - కుడ్డి; కుడ్చునప్ప - జలపానము - లోనుగన్ - తుష్టిగన్ - ఒనరించి; నడుమన్ - మఱి - ఎప్పున్ - ఒకటిన్ - అంటక; ఏమి - గతినిన్ - పాపమున్ - పొరయమిన్ - తలకొల్పుచున్; మర్త్యుఁడు - హోమ కార్యమున్ - తగుమెయిన్ - చేయుచున్నన్; ఊర్వలోకముల్ - తంగెటిజున్ను + అగున్.

వ్యాఖ్య : వెనకటికి ఒక పెద్దాయన - నీళ్లయినా ముట్టకుండా నిట్లుపవాసాలుండటం కష్టం, ఇంతకన్నా యాగాలూ ఊర్వలోకాలూ వదులుకోవడమే మంచిది అన్నాడట. ఆయనగారికి అంగిరసుడు దయదలిచి ఉపవాసాలలో తేలిక పద్ధతి ఒకటి చెప్పాడట. దానినిప్పుడు భీష్ములవారు ధర్మరాజు చెవిని వేస్తున్నారు. నాయనా! ధర్మజా!

యజ్ఞం చేస్తున్నాంగదా అని మరీ అంత కటికి ఉపవాసాలు ఉండనవసరం లేదు. మానవుడు పగలు ఒకసారి, రాత్రి (రేయియున్ > రేయున్) ఒకసారి మితంగా ఆహారం తీసుకోవచ్చు. అదే సమయంలో మంచినీళ్ళు - మజ్జిగ - పాలు - ఇత్యాదులు (జలపానము లోనుగన్) పుచ్చుకోవడం వగైరా తృప్తిగా ముగించెయ్యాలి. పగటి భోజనానికీ రాత్రిభోజనానికీ మధ్య (నడుమన్) ఏ సమయంలోనూ ఏదీ (ఒకటిన్) తినకూడదు, త్రాగకూడదు. ముట్టకూడదు. అలాగే ఏ రకంగానూ పాపకార్యాలు చెయ్యకూడదు, పాపపుటాలోచనలే చెయ్యకూడదు. పాపాన్ని పొందకపోవడం (పొరయమిన్) అనే నియమాన్ని అక్షరాలా పాటించాలి (తలకొల్పుచున్). చేస్తున్న యాగానికి సంబంధించిన హోమకార్యాలనుమాత్రం యథావిధిగా తగినరీతిలో (తగుమెయిన్) చెయ్యాలి.